

„A könyv nemcsak szellemi, hanem művészi és ipari munkának eredménye is.”
(Kner Imre)

4. A könyv útját végigkísérve alkotótól a nyomdaiparon, terjesztésen át az élményeket befogadó olvasóig, találkozhatunk egy különös állomással. S ez az állomás a könyvtár.

A magyar könyvtárhálózat ma már rendkívül sokrétű. Természetesen a közművelődési könyvtárak „kulturális szolgáltató-hálózata” a legszélesebb körű, de szinte nincs tudományos intézet, egyetemi tanszék, szakszervezeti bizottság vagy iskolai tanszék, melynek ne lenne önálló, a mindennapi munkát segítő könyvtára. A könyvtár egyre inkább napi munkánk, tevékenységünk elengedhetetlen része. Bizonyos, hogy az emberek nagy része a közművelődési kölcsönkönyvtárakat látogatja. Könyvet keresve magának, szórakoztatva tanítót, izgalmasat. Engels így fogalmaz: „A nép számára írt könyvek minden okos kíváncsival ki kell elégiteni és minden oldalán megtámadhatatlan értékekkel kell tartalmaznia. A népkönyveknek az a hivatásuk, hogy a parasztember — amikor késő este a kemény napi munkától fáradtan hazatér, felvidítsák, felélnécskék, gyönyörködtesék; segítsék elfelejteni a fáradtságot; az ő köves mezejét illatos rózsakertté változtassák át; az a hivatásuk, hogy a kézművesnek a kis műhelyét, a meggyőztört inasnak nyomorúságos kucskóját a költészet világává, aranypalotájává varázsolják át és az ő tenyeres-talpas szeretőjét gyönyörű hercegnek alakítsák át, de emellett az is a hivatásuk, hogy — a biblia mellett — az olvasók erkölcsi értekeit világosabbá tegyék, és megmutassák saját erejét és igazát, tudatába vessék jogát a szabadságra, és felkelték a bátorságát és hazaszeretét.” E megfogalmazás óta eltelt száz esztendő alatt sokat változott a világ. Engels mondatainak végső kicsengetésében azonban ma is érvényes feladat bujkál.

A Somogyi Könyvtár közel száz év óta Szeged egyik büszkesége.

A KÖNYV ÚTJA

E sorozat számára Tóth Béla író-tól, a könyvtár igazgatójától kér-tünk néhány mondatos interjút.

Tóth Béla:

„A könyv az emberiség egyik legragyogóbb találmánya”

— 1920 telén, amikor Móra Ferenc, a könyvtár olvasótermében felügyelőségi, egy hónap alatt 30 ember fordult meg a könyvek között. Ma a központi könyvtárban és a 16 fiókkönyvtárban három hetenként 20 ezer ember fordul meg. Persze, mint minden példa ez is sántít, de kétségkívül jelez valamit. Ezres nagyságrenddel nő évente olvasóink száma. Egyre több könyvet vásárolnak az emberek a könyvesboltokban. A kettő valahol összefügg. Divat is lett a könyv, dekorálunk is, de mindenképpen foglalkozunk vele. Megfogjuk, fellapozzuk, azzal fekszünk le, aztán a könyvtárba is beiratkozunk. Itt a Somogyi Könyvtárban természetesen nem dekoráció a több mint félmillió kötet könyv. Közművelődési könyvtár. A speciális szakmai könyveket nem gyűjtjük, így is évente körülbelül 5000-féle új könyvvel gazdagodunk. Úgy tűnik, jó találmánynak bizonyult a könyv. Évszázados előnye megővjk a pusztulástól, még ha sokan vészharangot is kongattak fölötte. Papírkorszakot élünk. Hálalati papírból készült házról, autóról, de ebben a papírkorban is rangja van a könyvnek.

— Az író-ember számára na-

gyon hasznos, ha könyvtárban dolgozhat. Szeretnek is könyvek között élni az írók. Térdre kény-szerítenek a könyvek, mércére tanítanak, s néha szemrehányóan néznek. Ugyanakkor szabályoz-zák, eligazítják az embert. Húsz éve dolgozom ebben a könyvtár-ban, s eddig csak hasznát láttam. A Somogyi Könyvtár különleges állománya miatt védett könyvtár. Március 31-e óta az országban az egyetlen, mely városi feladatai mellett a megyei könyvtárak központja is. Ez egyszerre meg-tiszteltetés a könyvállománynak, a nagy olvasói tábornak és a gyakorlott, felkészült könyvtárosi gárdának is.

Szöke Dezsóné:

„A gyerekek használják a könyvet”

Egy régi meghívó könyvtárvá-tásra hívott. A meghívásnak három hónappal később tudtam eleget tenni. Ekkorra már kezdeti si-kerekről is be tudtak számolni a Dózsa György általános iskola tanárai, tanulói. A régi pince meny-ny mindenre jó: az iskolában társadalmi összefogással szép klubhelyiséget, a kerámia szak-körnek termet és kemencét ala-kítottak ki, s itt kapott helyet az iskolai könyvtár is, melyet Petőfi Sándorra emlékezve március 15-én vettek birtokukba a gyerekek. Itt minden házi készítés: a folyó-sói gyermekrajzok, a könyvtár életéről tudósító napló és a könyvtár előtti mozaik-bagoly, mely arra figyelmezteti a tanuló-

kat, hogy „bölcsőbbek legyünk”. Ez az iskolai könyvtár is meg-előzte az „500 év — 500 iskolai könyvtár” akciót. Készen állt, mi-re meghirdették. Szöke Dezsóné magyar szakos tanárnővel, a könyvtár vezetőjével és néhány tanulóval beszélgettünk könyvről, könyvtárról, olvasásról.

— Régi helyünk az ebédelőben volt. Az ételszag ellenére is ott tartottuk a szakköri foglalkozáso-kat — a könyvek között. — kez-di a történetet a tanárnő. — Na-gyon örültünk, amikor Kecskés Antal igazgató felvetette az iskolai könyvtár ötletét, s annak még jobban, hogy hamarosan el is ké-szült. 2341 kötet könyvünk van: mesekönyvek, kötelező és aján-lott irodalom, ismeretterjesztő anyag. A nyitott polcos rendszer-ben bárki válogathat kedve sze-rint. Igyekszünk bővíteni kézi-könyvtári kötetek számát. A gyerekekkel megismertetjük a lexikonok kezelését, a kéziköny-vek használatát. Hamar megta-nulják a tanulók, hogy minden könyv egy-egy forrás, és napon-ta használják is a könyvet, a könyvtárat. Könyvtárunk klub-könyvtár. Van tv, modern aszta-lok, székek, folyóiratok. Itt tartjuk a szakköri foglalkozásokat, osz-tályfőnöki órákat, irodalmi vetél-kedőket. Könyvek között. Kihasz-nálva a környezetet nevelő erejét.

A gyerekek — közöttük Hege-dús Tibor, Tűzkő Tamás, Tukar-csy László, Gulácsy Magda — ál-landó látogatói a könyvtárnak. Elmondják könyv-élményeiket, mesélnék könyvekről. Egyikük összegyűjtött pénzéből egész kis könyvtárat vásárolt magának, másikuk születésnapra szokott könyvet kérni, s van aki az üveg-visszaváltáskor szerzett pénz-t fordítja könyvekre. Sőt, a Pajtás újság rendszeres rejtvényfejtő, s a nyereményekből jó néhány kö-tet összegyűjt már. Mit köszön-hetnek ezek a gyerekek a köny-veknek?! Ők talán észre sem ves-zik; összefüggően és értelmesen fejezik ki magukat, színesen és oldottan mesélnék, társuk a könyv, az irodalom. Az olvasás természetes velejárója a napnak. Otthon vannak a könyvtárban, a könyvek és a sorok között.

TANDI LAJOS

NAÍV LÉLEK

Kopott nadrágos, szakadt pulóveres, életuntak látszó fiatalember támaszkodott a járdaszéli korhadó ecetfának. Közél érve hozzá, felismer-tem, Koca Pali volt, aranyos lelkű barátom.

— Szerusz, Koca Pali — köszöntem rá halkán. — Mire vársz, egykomám?

Nehezen nyitotta szőlásra a száját. Le volt ragadva porral, piszokkal.

— Hálára várok — nyögte nagy kínosan.

Azt hittem, rosszul hallok. Emberemlékezet óta nem várt még hálára senki a Köldök utca és a Pilátus tér sarkán. Hogy vetemedhetett erre Koca Pali?

— Tréfát üzöl velem?! — néztem erősen a szeméi közé.

Fel sem tudta fogni tekintetemet. Szemeit zavaros, szürke homály fedte.

— Valdd be, hitedre, hogy nő van a dologban! Gyere, meghívlak egy pohár hűvös sörre, s meséld el, mi történt!

Alvajáróként, szótlanul kö-vetett.

A mellékhelyiségben lemo-sakodott, leült asztalomhoz, s nyakánál fogta a sörösüveget, úgy hajította le, majdnem egy nyeletre.

— Hát, szóval, szerelem — fogtam meg vállát. — Fogadd őszinte együttérzésemet. Mi-lyen a kicsike?

— Aranyos, gyönyörű! — lehelte áradozva.

— Hol ismerted meg?

— A Balaton közepén...

Táborban üdültem Balaton-aligán — kezdte csendesén, az emlékezés hangján. — Egy tikkasztóan forró délutánon sétahajóval mentünk át Ti-hanyba. A hajó faránál bá-multam a vizet, s onnan lát-tam meg Makadám Bóbét.

Hol le, hol felbukkant a ha-bokból. Utána ugrottam és kimentettem. Még fent a ha-jón, amikor közös erővel ki-préseltük belőle a vizet, meg-szorította erősen a kezem és azt mondta vékony cérnahan-gon: „Köszönöm neked az életemet! Hős vagy, öregfiú! Kérhetsz tőlem bármit, zok-szó nélkül, azonnal megte-szem.”

— Mit kértél tőle?

— Amint megszáradt, meg-kértem a kezét. Igent rebe-gett.

— Talán nem volt észnél.

— De igen, észnél volt. Meg tudta mondani pontos nevét, címét, kedvence munkahelyét és postai irányítószámát. Este a nádasban kitűztük az eskü-vőt. Mivel mind a ketten pestiek vagyunk, megállapod-tunk abban, hogy a központi házasságkötő teremben mond-juk ki a boldogító igent. Kép-zeld, Makadám Bóbe nem jött el az esküvőre!

— Szinte gondoltam. És miért nem jött el?

— Nagymamájának nagyon fájt a foga...

— Ez nem jellemző. Ha az a lány szeretett volna, akkor is el kellett volna jönnie, ha nyári mikulások potyognak az égből, nemde?

— Irt egy négyoldalas szá-nom-bánom levelet, és kérte, hogy tegyük át az esküvő idő-pontját az alkotmány ünne-pére. Azt írta, hogy várjam itt a sarkon a részletek, va-lamint nászutunk pontos meg-beszélése miatt. Reggel fél hatra kért, hogy jöjjenek ide.

— Ha jól jár az óram, most este fél hét van. Akarod még egy kicsit várni, vagy bejössz velem a klubba csörögni?

— Persze, hogy várok még — nézett rám rosszálló fej-csóválás közepette Pali. — Egy ilyen kislányt nem illik becsapni!...

ZOLTAI Z. ANDRÁS

TÁBLÁK

Megszokott látvány, ha egy-egy épület falán megpillant-juk a „műemlék” vagy „mű-emlék jellegű épület” feliratot viselő márványtablát. Dr. Der-csenyi Dezső, az Országos Mű-emlék Felügyelőség igazgató helyettese, mint mondotta, Bécsben látott hasonló módon „bemutatózó” épületeket, de azonkívül, nem emlékszik rá, hogy utazásai során máshol is látott volna ilyet.

— Mikor és milyen célzat-tal kerültek a táblák az épüle-tek falára?

— 1957 után, amikor a mű-emlékvédelem fokozottabb anyag támogatásban részesült, kezdtük el a táblák elhelyezé-sét. Részben védettséget szer-tettünk volna biztosítani az értékes régi épületeknek. Más-ik szempontunk a népművelés volt. Igyekeztünk egy-egy ilyen mondatba sűrítve el-mondani az épület korára, stí-lusára, építőjére vonatkozó tudnivalókat.

— Az országban ma már minden műemléken rajta van a tábla?

— A műemlékeken igen, de a műemlék jellegű épületeken

még nem. Körülbelül 1860 műemléket tartunk nyilván, ezeket a városrendezők köte-lesek a tervekbe beépíteni és a munkálatok folyamán érin-tetlenül hagyni. A műemlék-jellegű épületek száma körül-belül 5000, ezeket addig lehet fenntartani, amíg a városfej-lesztést nem akadályozzák és fenntartásuk gazdaságos. Kö-rülbelül 1000 a városké-pileg fontos épületek száma, melyeket nem történelmi és művészi értékük, hanem a vá-roskép megszokott látványa miatt védünk.

— Az Országos Műemlék Felügyelőség hatáskörének hol van a felső határa?

— Az országban 15 olyan védett városrész van, ahol csak a mi engedélyünkkel építkez-hetnek. Ez természetesen nem jelenti azt, hogy ezekben a

városrészekben nem épülhet-nek modern lakóházak. Sőt. De az építőknek be kell tarta-niuk az eredeti beépítési vo-nalakat és vigyázniuk kell ar-ra, hogy az új épület, tömegé-ben, ne lépje túl a megenge-dett méretet. Ha harmoniku-san illeszkedik az új a régi-hez, azon belül anyagában, formájában maj lehet. A mű-emlékeknél a szomszédos te-lek, tehát a környezet is vé-dett, ott sem lehet az engedé-lyünk nélkül építeni. Azt his-zsem, nem érdemtelen megem-líteni, hogy a városrendezés-be való beleszólási jog is csak ke-vés országban illeti meg a műemlék felügyelőséget olyan mértékben, mint Magyaror-szágon.

— Milyen tényezők akadá-lyozzák mégis munkájukat?

— Azt hiszen elvben, min-denütt a világon, műemlékba-

rát minden ember. Soha sen-ki nem vonja kétségbe mun-kánk hasznosságát, csak ép-pen azt az egyet, amely az ő tulajdonában, szomszédságá-ban található, csak azt nem tartja értéknak. Ez a tény az-után nagyon sok csatározásra kényszerít bennünket, különö-sen a magántulajdonban levő műemlékek esetében.

— Vitás esetek hogyan ren-deződnék?

— Ha más mód nincs, az épület megmentésére, megvá-sároljuk, de sajnos sok eset-ben maradnak sorsukra, azaz a pusztulásra.

Hogyan kell értelmeznünk a modern műemlékvédelem el-lentmondásosan hangzó jelen-tését?

— Régen azt tartották mű-emléknek, ami szép. Ma a mű-emlék ennél sokkal többet je-lent. Egy-egy épület történel-met, korszakokat jellemez, az értéket nem határozhatja meg csupán az esztétikum. A mo-dern műemlékvédelem az ere-detinek a megóvását tartja el-sődleges feladatának.

LÁSZLÓ ILONA

KÓNYA KÁROLY:
— Nagyon vágytam erre a szakmára.

KOVÁCS ISTVÁN:
— Gyakorlat teszi mesterré az embert.

KISS GYULA:
— Szépen és hozzáértéssel kell dolgozni.

NYERGES ZOLTÁN:
— Visszatükrözi a munkát, a hozzáértést.